

Foto: Gràcia Salas

Camí de Binibassí

Paratge natural de la Serra de Tramuntana

Govern de les Illes Balears
Conselleria de Medi Ambient
i Mobilitat

Obra Social "la Caixa"

CATALÀ

Camí de Binibassí

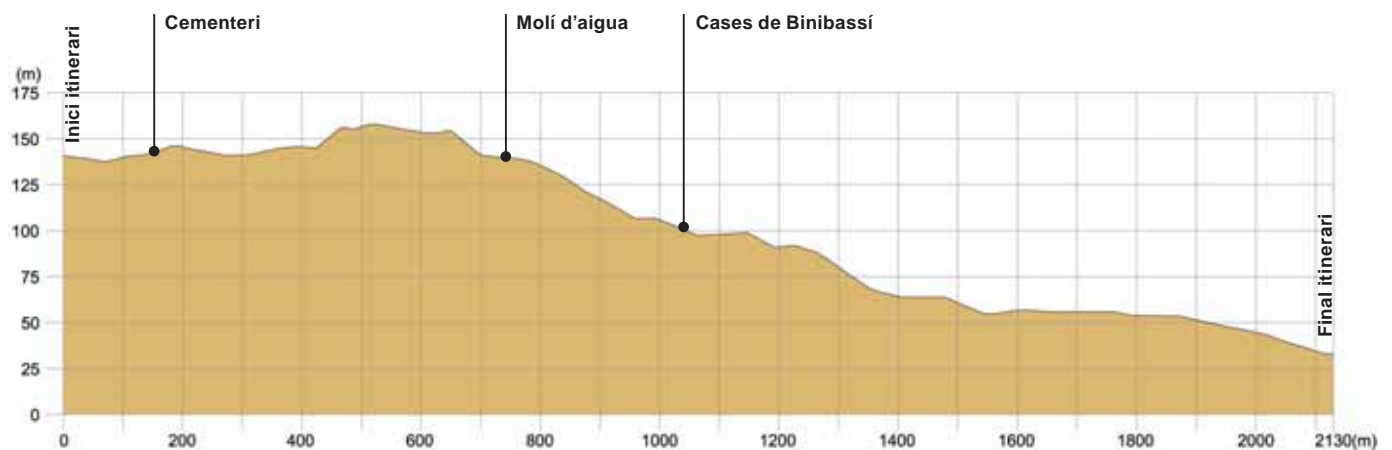
De Fornalutx a Sóller

En aquest itinerari no ens enfilarem per cap alta muntanya. Passejarem per la vall de Sóller, envoltada pel puig des Teix a ponent, la serra d'Alfàbia i la de Son Torrella a migjorn, i el Puig Major i la muntanya de Montcaire a llevant. Coneixerem dos pobles d'interès paisatgístic i arquitectònic indiscutible: Fornalutx i Sóller, emplaçats en el centre del Paratge natural de la Serra de Tramuntana.

Dificultat: baixa.

Distància per recórrer: 2,13 quilòmetres (només anada)

Durada: 50 minuts

Pintors a la plaça de Fornalutx (Foto: Gràcia Salas)

1. Sobre l'etimologia del topònim de Fornalutx

Aquest camí comença al poble de Fornalutx. Podem deixar el cotxe a l'aparcament i arribar fins a la plaça del poble pel carrer Major.

Fornalutx és un poblet encantador, ple de capamunts i raconades, en el qual val la pena que ens perdem abans de partir cap a Sóller.

L'origen de Fornalutx o Fornalugi, com s'escriu en els documents antics, es remunta al mateix moment de la conquesta. Abans va ser una alqueria musulmana, com podem deduir quan ens passejam pel traçat dels seus carrers empedrats.

Hi ha dues hipòtesis sobre l'etimologia del topònim de Fornalutx: que provengui del radical llatí FURN- amb el doble sufix -al, utx = FURNALUCIU, que significa "lloc de forn, ferreria"; o de l'àrab furn-al-lugg, que significa "forn de la ribera".

Pujam per les escales de la plaça i giram pel primer carrer a l'esquerra, el carrer de Sant Sebastià, que sempre està enramellat. A l'enfront ens queda l'antiga posada de Bàlitx. Tornam voltar a l'esquerra i després ja anam a cercar el camí de Joan Albertí Arbona que ens condueix cap el cementeri. En poc temps trobam l'indicador de fusta del camí de Binibassí.

Carrer de Fornalutx (Foto: Gràcia Salas)

2. L'art popular: les teules pintades

Si entre les cases alçam la vista veurem teules antigues pintades conegudes popularment com a "teules de moro" que decoren el voladís de moltes façanes. A la vall de Sóller és on es conserven més edificis amb teules pintades. De fet, Sóller, amb 56 edificis, i Fornalutx, amb 28, són els dos municipis de l'illa amb major nombre d'edificis inventariats amb teules pintades a la volada.

Teules pintades (Foto: Gràcia Salas)

Els dibuixos estan realitzats normalment en color vermell formant motius geomètrics i vegetals, elements que representen escenes de la vida quotidiana, figures antropomòrfiques i zoomòrfiques, i temes religiosos. Els dibuixos no tenen volum i normalment es limiten a ser siluetes o contorns de figures. La decoració i la col·locació d'aquests ornaments era part d'un ritual de construcció dut a terme normalment per una sola persona i amb un procés decoratiu senzill: primer s'amarava d'aigua la teula i a continuació s'introduïa pel cap ample dins un morter amb calç. Després, sense coure la teula, s'hi dibuixava amb tints naturals dissolts en aigua. Aquests pigments podien ser terra d'almangra per al color vermell, carbó vegetal per al negre i òxid de coure per al verd. Per norma general les teules són monocromàtiques, tot i que a la vall de Sóller es troben decoracions amb dos i fins a tres colors.

A part del valor pròpiament estètic i decoratiu, les teules pintades tingueren un valor simbòlic i espiritual, amb l'objectiu de preservar i defensar la casa i els seus habitants de tota casta de perills externs.

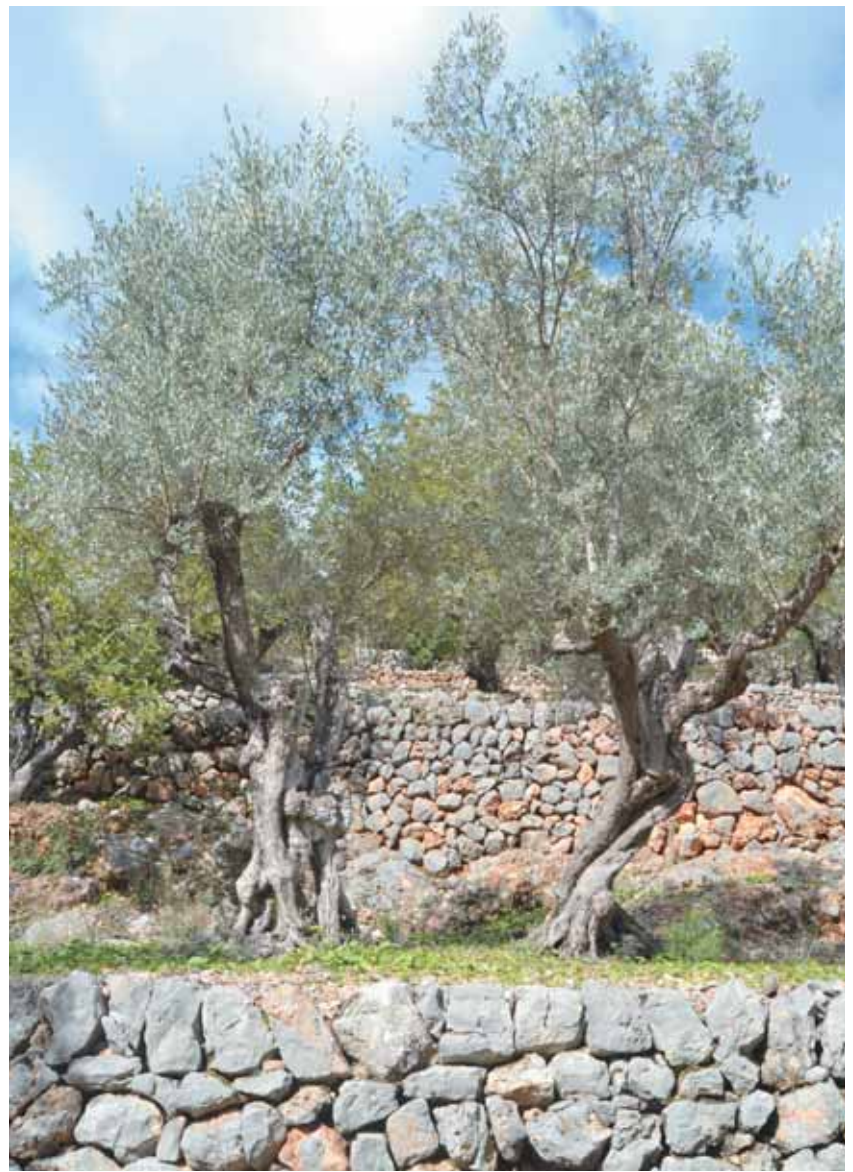
3. L'oli de Sóller

Baixant pel camí veim mostres de l'oliverar de la Serra, element característic del seu paisatge. El seu manteniment constitueix un dels objectius principals del Pla d'ordenació de recursos naturals de la Serra de Tramuntana. De les olives collides a principi de la tardor s'obtenia, i es continua obtenint, un oli de gran qualitat. Consumir oli elaborat a la Serra contribueix a la conservació d'aquest bell patrimoni natural i cultural.

Des de l'any 2002, la qualitat de l'oli d'oliva elaborat a Mallorca està avalada pel màxim distintiu de qualitat dels aliments: la Denominació d'Origen Oli de Mallorca. L'oli de Mallorca és un oli d'oliva verge extra elaborat amb olives de les varietats mallorquina o empeltre, arbequina i picual.

Les oliveres a la Serra de Tramuntana estan sembrades a marjades i terrenys irregulars, i la configuració de les plantacions d'olivera de muntanya condiona i dificulta les tècniques de cultiu: tractaments de plagues i adobs, conreu, collita, etc. Malgrat que la productivitat d'aquestes explotacions és menor que a les del pla, el caràcter de l'oli que se n'obté es diferencia per ser de sabor dolç, suau i amb absència dels atributs d'amarg i picant. Això és perquè les olives es cullen quan es troben en un punt de maduració major que les olives collides a les zones de la plana.

L'oli de Sóller, inclòs a la Denominació d'Origen, és un dels productes típics d'aquest poble; per tant, us recomanem tastar-lo.

**Oliverar a la sortida de Fornalutx
(Foto: Gràcia Salas)**

4. Camins de traginers

Aviat el camí deixa d'estar asfaltat i queda al descobert l'empedrat de l'antic camí de ferradura que facilitava el pas de les persones i el bestiar. El nostre caminet, que transcorre al costat d'oliverars, horts, canaletes, fonts i rentadors, forma part d'una de les xarxes de camins més extenses, riques i ben conservades de Mallorca. En conjunt conforma un patrimoni històric, cultural i etnològic de primera magnitud.

Temps enrere aquests viaranyis eren plens d'activitat: els traginers portaven a la vall tot tipus de mercaderies carregades a les esquenes de bísties: oli, teules, estris de cuina, queviures, càrritx... A més, els traginers de Sóller i Fornalutx assoliren gran fama per ser uns guies de muntanya magnífics, apreciats per tots aquells viatgers que desitjaven conèixer les nostres muntanyes, especialment el Puig Major. No ens ha de sorprendre, doncs, que en el mapa del Cardinal Despuig (1785) s'elegís la imatge d'un traginer per representar la vila de Sóller.

Malgrat tot, la vida dels traginers era prou dura, si tenim en compte que el salari del traginer a finals del segle XVII era de 27 sous cada mes, que podem comparar amb els 8 sous que costava una gallina en aquella època.

Antic camí de traginers
(Foto: Gràcia Salas)

5. Sulyâr, “la vall d’or”

La vall de Sóller (Foto: Gràcia Salas)

Aviat trobam davant nostre l'agrupament de cases de Binibassí, construïdes al mateix lloc on hi hagué l'alqueria musulmana de *Benibassim*. Aquest llogaret conserva una torre defensiva del segle XVI.

Les canaletes que trobam al costat del camí serviren per fer arribar l'aigua a les fèrtils terres de la vall i tenen el seu origen en els àrabs que habitaren Mallorca fins a l'any 1290. Sembla que foren ells els que dugueren els tarongers a l'illa. El nom de Sóller sembla derivar de l'àrab Sulyâr, “vall d'or”, possiblement pel color daurat de les taronges.

L'aïllament geogràfic de Sóller dugué als sollerics a establir relacions comercials amb Barcelona, València i sobretot amb el sud de França. Molts dels seus habitants emigraren en el segle XIX a França, on fundaren negocis d'exportació de l'exquisida taronja sollerica. Tal fou la prosperitat que visqué la ciutat amb les remeses dels emigrants, molts d'ells retornats un cop que havien fet fortuna, que prest va disposar d'una xarxa elèctrica pròpia, la segona després de la d'Alaró. L'any 1912 entrà en funcionament el ferrocarril de Sóller, que facilità les comunicacions amb Palma; avui és un dels atractius turístics més entranyables de l'illa.

6. Qui viu a les fonts?

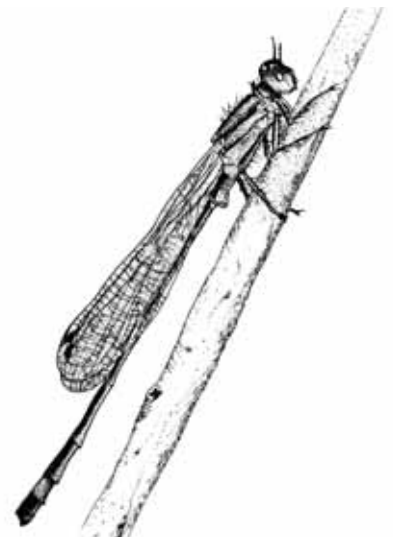
Al llarg de tot l'itinerari trobam nombrosos enginyers per a la captació i emmagatzematge d'aigua.

Les fonts, a més de la seva immensa importància per a la població, constitueixen un hàbitat d'alt valor. L'entrada de les fonts de mina, les parts més fosques de les galeries d'on emana la surgència, els cocons naturals, les piquetes artificials, les síquies, els safareigs... són diferents ambients, microhàbitats, que afavoreixen determinades espècies de flora i fauna.

La proporció més important dels animals que viuen a les fonts són els macroinvertebrats, entre els quals podem destacar els crustacis amfípodes, parents llunyans de les gambes i els crancs, i els mol·luscs, com els petits caragolins.

També hi ha animals que sense ser exclusivament aquàtics, necessiten l'aigua per poder completar els seus cicles vitals. Entre aquest grup podem remarcar alguns insectes ben coneguts com són els dípters -moscardins i moscardins-, les efímeres i els odonats -barratxines i cavallets del dimoni-.

No podem deixar d'anomenar els vertebrats de vida amfíbia, com són la serp d'aigua (*Natrix maura*) i el granot verd (*Pelophilax perezii*).

Cavallet del dimoni
(Dibuix: Vicenç Sastre)

Canaleta d'aigua (Foto: Gràcia Salas)

7. El molí d'aigua: un enginy per moldre el gra

Malgrat avui estigui mig cobert per l'heura, no ens ha de passar per alt un antic molí d'aigua. Antigament l'aigua no tan sols s'emprava per al consum humà i el reguiu. La seva força fou aprofitada des de l'època de la *Mayûrqa* musulmana per moldre blat.

El mecanisme d'un molí d'aigua era prou senzill: l'aigua es captava al seu origen (font, torrent, etc.) i es conduïa per una sèquia fins al molí. Se la feia caure damunt les pales d'una turbina rudimentària anomenada rodet que, a la vegada, transmetia el moviment de rotació a les moles, que esclafaven el gra. Finalment, el moliner cada dematí repartia els talecs de farina feta, mentre que la molinera s'encarregava del funcionament i del manteniment del molí.

Per la flaire dels tarongers en flor o en fruit sabrem que arribam al poble de Sóller. Travessam el torrent Major i deixam a l'esquerra uns rentadors. Continuem caminant uns deu minuts més, ara ja pel carrer asfaltat fins arribar a la plaça de Sóller. Allà recomanam prendre un gelat de taronja fet a Sóller i gaudir de l'església modernista de Sant Bartomeu i de l'edifici del Banc de Sóller, del mateix estil, projectat per l'arquitecte Joan Rubió i Bellver.

Molí d'aigua i secció (Dibuixos: Vicenç Sastre)

